

Priznanje okrivljenika na raspravi kao posljedica neformalnog sporazuma

Instrument povećanja učinkovitosti ili kompromitacija kaznenog postupka?

- izv. prof. dr. sc. Igor Martinović, Pravni fakultet Sveučilište u Rijeci
- doc. dr. sc. Ivana Radić, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Konferencija „Konsenzualni postupci u hrvatskom i poredbenom kaznenom procesnom pravu te u iskustvima praktičara – predstavljanje rezultata istraživanja“

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 3/III, dvorana IV i *Google Meet*, 9. prosinca 2022.

Ovu konferenciju je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom Sustavni pristup modelima konsenzualne pravde u hrvatskom kaznenom postupku (IP-2019-04-1275)

čl. 417.a – očitovanje o krivnji – priznanje

- Optuženika koji se očitovao da se u odnosu na sve točke optužbe smatra krivim, predsjednik vijeća uputit će da može odmah iskazivati (...).
- Priznanje „ne oslobađa sud dužnosti da izvodi i druge dokaze.”
 - Dokazivanje obuhvaća sve činjenice za koje sud i stranke smatraju da su važne za pravilno presuđenje. (čl. 418. st. 1.)
 - inkvizitorno načelo/načelo (traženja) materijalne istine

čl. 417.a – priznanje – lakša KD

- Ako se kazneni postupak vodi za kazneno djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, a optuženik se očitovao krivim u odnosu na sve točke optužbe, na kraju svog iskaza očitovat će se je li suglasan s predloženom vrstom i mjerom kazne (...).
- Ako se optuženik u tom slučaju suglasi i s vrstom i mjerom predložene kazne (...), sud u presudi ne smije izreći drugu vrstu kazne (...) niti veću mjeru kazne od predložene.
 - i tada sud ima dužnost „utvrditi sve činjenice” za koje smatra da su „važne za pravilno presuđenje”
 - ...ali je ograničena sudska ovlast odmjeravanja kaznenopravne sankcije

- „Nikakvi neformalni, i bez javne transparentnosti sačinjeni sporazumi državnog odvjetnika i optuženika u pogledu priznanja krivnje i prihvaćanja predložene kazne ne mogu obavezivati sud“. (VSRH, I Kž-626/2014)
 - načelo javnosti rasprave

Praktična pitanja

- Smiju li priznanju iz čl. 417.a prethoditi („neformalni“, „izvanraspravni“) pregovori?
 - „olakšice“ u zamjenu za priznanje (*quid pro quo*)?
 - o čemu se uopće smije pregovarati?
 - tko sve mora biti uključen u pregovore?
- Smiju li procesni subjekti i nakon očitovanja o krivnji pregovarati?
- Smiju li to činiti i kod težih kaznenih djela (kod kojih tužitelj ne predlaže kaznu u optužnici)?
 - „tužitelj može predložiti vrstu i mjeru kazne“ u završnom govoru

Ograničenja „neformalnog” sporazumijevanja

- načelo javnosti + inkvizitorno načelo
 - dužnost suda da na javnoj raspravi utvrdi sve činjenice važne za pravilno presuđenje
 - stoga se ne smije pregovarati o odlučnim činjenicama niti o njihovoj pravnoj oznaci
 - smije se pregovarati jedino o tome na koji bi način priznanje bilo honorirano pri odmjeravanju kazne
 - priznanje = olakotna okolnost
 - pri tom kazna koja se nudi za slučaj priznanja ne smije biti nerazmjerno manja od one kojom se „prijeti” u slučaju izostanka priznanja

De lege ferenda

- Austrija, Njemačka, Francuska, Italija, Engleska
- Austrija zabranjuje bilo kakvo davanje obećanja okrivljeniku kako bi se utjecalo na njega da prizna djelo ili da dade kakvu drugu izjavu (§ 164. st. 4. StPO).
- Njemačka, Francuska i Italija legalizirale su određene oblike sporazumijevanja
 - značajna uloga suda (u samom postupku sporazumijevanja ili u naknadnoj provjeri postignutog sporazuma)
- Engleska – kontraktualistički pristup
 - okrivljenik se priznanjem odriče prava na suđenje
- u svim navedenim državama odmjeravanje kazne ostaje isključivo u rukama suda
 - nema ograničenja koja bi podsjećala na čl. 417.a st. 1.

Rezultati istraživanja

- Praktičari ne žele izmjenu čl. 417.a u smjeru ukidanja prijedloga sankcije niti u smjeru ukidanja zabrane sudu da izrekne kaznu višu od predložene.
 - Neki (većinom branitelji) žele proširiti krug kaznenih djela za koje se predlaže sankcija odnosno na koje se primjenjuje ograničenje ovlasti suda iz čl. 417.a
 - „Ovaj je institut sa stajališta suda praktičan, predmet je brzo završen, obrazloženje presude je jednostavnije. (...) Odgovornost je na državnom odvjetništvu da pažljivo odabere prijedlog vrste i visine kazne.“

- Većina ispitanika smatra kako su kod primjene čl. 417.a st. 6 i 7. prava okrivljenika u dovoljnoj mjeri zaštićena
 - “iluzorno je očekivati da se obvezna obrana proširi i na ovaj institut”
- U postupku primjene ovog instituta nije predviđeno sudjelovanje žrtve – unatoč tome većina ispitanika smatra kako su prava žrtve u dovoljnoj mjeri osigurana
 - tijekom postupka državni odvjetnik i sud vode računa o zaštiti prava žrtve
 - U kojoj mjeri žrtve trebaju utjecati na kažnjavanje i konačan ishod kaznenog postupka?
- „O pravima žrtve treba voditi računa, ali im ipak ne treba dozvoliti da svojim nerealnim zahtjevima šikaniraju rad državnih tijela.“

- Kako priznanje krivnje utječe na daljnje izvođenje dokaza i visinu izrečene kazne?
 - većina državnih odvjetnika i branitelja – sud rijetko ili nikada ne provjerava vjerodostojnost okrivljenikovog priznanja
 - većina sudaca navodila kako su imali slučajeve u kojima su posumnjali u vjerodostojnost okrivljenikovog priznanja zbog čega su u tim situacijama izvodili daljnje dokaze
 - većina ispitanika – u praksi sud rijetko okrivljeniku izriče strožu kaznu od one koju je predložio državni odvjetnik; često se okrivljeniku izriče upravo kazna koju je predložio državni odvjetnik
 - okrivljenik „teško i može dobiti težu sankciju od one koju je predložio državni odvjetnik jer se odmah u startu predlaže dosta rigorozna sankcija”
 - suci isticali kako se poricanje djela ne može uzeti kao otegotna okolnost

- Većina ispitanika je navela kako se rijetko ili nikada ne događa da okrivljeniku koji se očitovao krivim i suglasio s predloženom vrstom i mjerom kazne sud izrekne blažu kaznu od predložene.
- Sud u većini slučajeva, neovisno o tome radi li se o presudi nakon priznanja optuženika pri očitovanju o krivnji ili o „klasičnoj“ osuđujućoj presudi nakon provedenog dokaznog postupka, optuženiku kojeg proglasi krivim izriče upravo onu sankciju koju je predložio državni odvjetnik.

- Većina ispitanika potvrdila je kako se u stadiju rasprave često događaju tzv. džentlmenški sporazumi, koje najčešće inicira obrana, ali ponekad i sam sud.
- Većina ispitanika takvu vrstu sporazuma ne smatra protuzakonitima.
 - Prema iskustvima pojedinih praktičara, na nekim općinskim sudovima primjenom ovog instituta rješava se i do 90% predmeta.
 - Većina ispitanika smatra kako neformalne dogovore ne treba zapisnički zabilježiti.

- Tko inicira primjenu čl. 417a. st. 6. i 7. ?
 - većinom branitelji
 - tužitelji rijetko iniciraju neformano sporazumijevanje, ali ga ne smatraju nedopuštenim
 - neformalno pregovaranje se događa i nakon što započne dokazni postupak, na način da se „ja kao branitelj i državni odvjetnik dogovorimo sa sucem da brzo donese presudu, nakon što smo se neformalno sporazumjeli“.
 - „Kompleksno je raditi s državnim odvjetnikom jer rade zamjenici koji nemaju široke ingerencije.“

- Oko polovine državnih odvjetnika navelo da često prihvaćaju inicijativu obrane
 - često predložim „malo višu sankciju od one koju smatram da treba, baš s tim da obrana dođe s prijedlogom da se nagodimo i dođemo do one sankcije koju sam zapravo i smatrala primjerenom“
 - prihvaćanju „prethodi ‚cjenkanje‘ oko mjere kazne ili ukidanja istražnog zatvora i tu smo spremni za neku suradnju“
- neformalno sporazumijevanje se u pravilu provodi između profesionalaca
 - mehanizmi neformalnog pregovaranja nisu jednako dostupni svim okrivljenicima

- državni odvjetnici često daju prednost „neformalnom” u odnosu na „formalno” sporazumijevanje
 - kod „formalnog” se radi „o kompliciranom postupku, traži se odobrenje šefa“, što oduzima puno vremena, a i prijedlozi obrane su često nerealni“
 - nasuprot tome, kod neformalnog pregovaranja „pristupaju branitelji prije rasprave ili se dogovorimo na samoj raspravi oko sankcije“
- Većina branitelja – formalno i neformalno sporazumijevanje jednako prihvatljivo ako dovodi do rezultata koji je povoljan za optuženika

Zaključci istraživanja

- neformalno sporazmijevanje općeprihvaćeno u praksi, a većina ispitanika ne dovodi u pitanje njegovu pravnu dopuštenost
- primjena odredaba čl. 417.a st. 6. i 7. ZKP-a bitno obilježava procesnu dinamiku postupaka koji se vode za kaznena djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina
- u praksi su džentlmenški dogovori netransparentni i u njima u pravilu sudjeluju samo profesionalci